

Bærekrafthuset – UiO Sustainability Hub

Rapport fra arbeidsgruppen for Bærekrafthuset

9. november 2023

Høyere utdanningsinstitusjoner har ansvar for å bidra til å løse utfordringene knyttet til klimautslipp, tap av biologisk mangfold og natur, ulikheter og bedring av liv og levekår lokalt og globalt. Dette ansvaret understrekes av nasjonale og internasjonale myndigheter, internasjonale klima- og miljøavtaler og FNs bærekraftsmål. Et slikt bidrag krever forskning og undervisning av høy kvalitet, omfattende tverrfaglighet og samarbeid med andre sektorer, samt bred formidling av kunnskap.

Universitetet i Oslo har en stor faglig bredde og et høyt internasjonalt nivå på forskningen innen klima, miljø og bærekraft. Vi er i en unik posisjon for å bygge et tverrfaglig kraftsenter for kunnskap om bærekraft og omstilling, og vi kan gjøre det uten å bygge nytt. Om få år blir 7000 kvadratmeter areal ledig sentralt på Blindern. Det tomme Farmasibyggget fra 1932 gir oss muligheten til å etablere en tverrfaglig arena dedikert til noen av de største utfordringene verden står overfor – gjennom utdanning, forskning og formidling. Inspirert av vellykkede internasjonale eksempler må UiO finne sin egen versjon av konseptet, som har fått navnet **Bærekrafthuset** eller **UiO Sustainability Hub**.

Forslaget om å etablere Bærekrafthuset er forankret i UiOs *Strategi 2030, Helhetlig klima- og miljøstrategi* fra 2022, *Tiltaksplan for klima, miljø og bærekraft* og i utviklingsavtalen med Kunnskapsdepartementet (mål 3).

Bærekrafthuset skal være en katalysator som styrker samspillet mellom forskere og studenter på tvers av fag, og i samarbeid med andre aktører i samfunnet. Det skal bli en arena for å utvikle innovativ undervisning og løsningsorientert samfunnsdialog om sentrale bærekrafttemaer – som tap av naturmangfold, klimaendringer og energiomstilling, samt betydningen av kjønn, mangfold, helse og inkludering for en rettferdig omstilling.

Forskning og tverrfaglighet

For å realisere målsettingen med Bærekrafthuset er det nødvendig med både tverrfaglig og godt integrert undervisning, forskning og formidling. Studenter og forskere tidlig i karrieren skal få mulighet til å delta i prosjekter som både utforsker grensene mellom akademiske disipliner og er i samarbeid med andre sektorer i samfunnet. Det er samtidig verdt å understreke at svært mye relevant forskning og utdanning om bærekraft fortsatt vil og bør foregå rundt omkring på hele campus. Den viktigste forskjellen sammenlignet med dagens situasjon, er at Bærekrafthuset vil være et omdreiningspunkt og et fysisk samlingssted som

kan tilrettelegge for nye aktiviteter med fokus på bærekraft på tvers av institusjonen og med eksterne partnere.

For å realisere denne visjonen må Bærekrafthuset romme både noen permanente forskermiljøer og midlertidige samarbeid. Det må settes av tilstrekkelig med ressurser og arealer til midlertidig samlokalisering av ulike tverrfaglige prosjekter og initiativer. Samarbeid innenfor huset kan for eksempel foregå gjennom tematiske forskningsnoder (som vann, energi, jord, politikk, rettferdig omstilling, osv.).

En viktig del av den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen på bærekraft ved UiO har de siste 30 årene foregått ved det tverrfaglige *Senter for Utvikling og Miljø (SUM)*. All forskningen ved senteret (med 35-40 ansatte inklusiv phd/postdoc) er direkte relevant for profilen til Bærekrafthuset. Det er derfor viktig at denne forskningen blir en sentral del av Bærekrafthuset. Også *Senter for Tverrfaglig Kjønnforskning (STK)* driver internasjonalt orientert tverrfaglig forskning, med stor relevans for kjønn og bærekraft. Kjønnsdimensjonen er viktig både i FNs bærekraftsmål og i globale diskusjoner om inkludering, mangfold, maktforhold og rettferdig omstilling. Vi foreslår at STK (med ca 25 - 30 ansatte inklusiv phd/postdoc) blir en del av Bærekrafthuset.

Begge disse sentrene driver i hovedsak samfunnsvitenskapelig og humanistisk forskning, og det vil være avgjørende å sikre at også forskere og forskergrupper fra naturvitenskapene og medisin blir del av, eller nært tilknyttet, Bærekrafthuset.

UiOs tre tverrfaglige satsinger, *UiO:Demokrati*, *UiO:Livsvitenskap* og *UiO:Energi og miljø* vil også være sentrale i Bærekrafthuset. Disse representerer langsiktige satsinger, selv om de har midlertidig finansiering. Felles for dem er at de finansierer ulike tverrfaglige forskningsprosjekter som er relevante for bærekraft i bred forstand. *UiO:Energi og miljø* fokuserer på miljømessig bærekraft og energiomstilling. *UiO:Demokrati* støtter blant annet forskning om rettferdig bærekraftig omstilling, og *UiO:Livsvitenskap* fremmer forskning innen bærekraftig helse og biologisk mangfold. En samlokalisering av disse tre satsingene med de to sentrene SUM og STK vil medføre at betydelige ressurser og miljøer samles under samme tak. Dette vil være et svært godt utgangspunkt for å gjøre Bærekrafthuset til et omdreiningspunkt for tverrfaglig forskning, utdanning og innovasjon relatert til bærekraft.

Også andre enheter som jobber med relevante problemstillinger skal gis plass av ulik varighet i Bærekrafthuset. Det kan for eksempel være deler av midlertidige sentre for fremragende forskning eller utdanning. Det kan også være mindre, tverrfaglige grupperinger som fortsatt har base på instituttene, men har behov for å sitte samlet som forskermiljø i perioder. Senter for biogeokjemi i antropocen (CBA), Oslo School of Environmental Humanities (OSEH) og Enhet for bærekraftig helse (SUSTAINIT) er eksempler på initiativer som er relevante. De bør tilbys kontorer og møteplass i Bærekrafthuset, eller på andre måter flytte noe aktivitet inn for

å styrke målet om å øke det tverrfaglige samarbeidet på tvers av medisin/naturvitenskapene (MedNat) og humaniora/samfunnsvitenskapene (HumSam).

En rekke tverrfaglige aktiviteter og prosjekter trenger muligheten for kortsiktig samlokalisering i Bærekrafthuset. Her kan man se for seg en fleksibel variant av *Centre for Advanced Studies*-systemet (CAS), som gir mulighet for samlokalisering av forskningsprosjekter eller andre tverrfaglige grupper på kort sikt – for eksempel til søknadsskriving, oppbygging av nye prosjekter, sampublisering, eller til utvikling av nye studietilbud innen bærekraft.

Integrerte forsknings- og undervisningsaktiviteter kan etableres, for eksempel gjennom tverrfaglige forskerskoler og enkeltemner om bærekraft rettet mot ph.d.-kandidater. Likeledes kan Bærekrafthuset legge til rette for at studenter i større grad trekkes inn i forskningsprosjekter om bærekraft.

Undervisning og studentaktiviteter

Bærekrafthuset skal være et pedagogisk verksted for å utvikle undervisnings- og vurderingsmetoder som gir økt studentmedvirkning, og for studentaktiviteter. Nye former for undervisning samt etter- og videreutdanning skal utvikles i samarbeid med andre samfunnsaktører, som næringsliv og offentlig sektor. Det er mange muligheter, og her nevnes noen eksempler:

Internasjonale master- og bachelorstudier

SUM og STK har lang erfaring med tverrfaglig undervisning, og de tilbyr populære tverrfaglige masterprogrammer og enkeltemner som handler om bærekraft. Bærekrafthuset kan utvide og utvikle slike tilbud slik at de i større grad også involverer MedNat-fagene. De kan bli del av internasjonalt studiesamarbeid, som Circle U, og omfatte nye studier på bachelornivå.

Bærekrafttillegg for BA- og MA-studenter

Det nystartede Bærekraftsertifikatet for BA-studenter, og MA Honours-tilleggene i «Environmental Humanities and Sciences» og «Bærekraft i helseutdanning» er tverrfakultære og eksperimentelle i undervisningsform. Disse emnene kan undervises i Bærekrafthuset, som vil ha gode møteplasser og arenaer, blant annet for utadrettede presentasjoner av studentprosjekter og for samarbeid.

Circle U

Universitetsalliansen Circle U har klima, demokrati og global helse som tematiske satsingsområder, og skal i løpet av de neste fire årene utvikle 35 moduler på bachelornivå innen bærekraft. Miljøene i Bærekrafthuset skal bidra med bærekraftemner i Circle U, og

huset kan være et fysisk samlingssted for noen av Circle U-aktivitetene relatert til bærekraft og tverrfaglighet.

Senter for fremragende utdanning (SFU)

UiO har i dag ett Senter for fremragende utdanning som er spesifikt rettet mot bærekraft, Senter for bærekraft i helseutdanning (SHE), og et nystartet Senter for tverrfaglig utdanning (INTED). Selv om INTED ikke bare arbeider med bærekraft, er mange av planene og aktivitetene meget relevante for Bærekrafthuset. Begge disse sentrene vil være viktige for å utvikle undervisningstilbud om bærekraft.

Etter- og videreutdanning

Næringsliv og offentlig sektor i Norge etterlyser et bedre tilbud knyttet til etter- og videreutdanning om klima, miljø, bærekraft og omstilling. Bærekrafthuset skal benytte seg av UiOs nettverk i privat og offentlig sektor for å bygge opp slike tilbud. I Bærekrafthuset vil ansatte i privat og offentlig sektor få mulighet til å møte aktive forskningsmiljøer og -grupper som jobber med bærekraft innen forskjellige disipliner. De vil kunne delta i relevant, forskningsbasert undervisning, og det kan vurderes å gi også eksterne aktører kontor plass i kortere perioder for å fremme samarbeid.

Studentdrevet Grønt kontor

Grønt kontor er i dag etablert i Frederikke-bygget. Med 8 studenter i 20 prosent stillinger er Grønt kontor et knutepunkt for det studentdrevne arbeidet med å initiere og gjennomføre nye aktiviteter knyttet til UiOs grønne omstilling. Det er også blitt en sosial møteplass, ikke minst for internasjonale studenter, og det er mange frivillige studenter som er tilknyttet kontoret. Grønt kontor vil være en viktig del av Bærekrafthuset.

Andre sosiale arenaer

Det skal etableres gode sosiale møteplasser som er attraktive for studenter, ansatte og samarbeidspartnere: Mingleområder, caféer og spisesteder, lokaler som egner seg for presentasjoner av prosjekter og gruppearbeid, med mer.

Formidling og eksternt samarbeid

Bærekrafthuset skal understøtte UiOs samarbeid med offentlig sektor, privat næringsliv og samfunnet for øvrig – og drive utstrakt formidling av forskning. Huset vil fungere som et viktig kontaktpunkt og dør inn for eksterne samarbeidspartnere både fysisk og på nett.

Vi ser for oss at, blant andre, disse aktørene vil være viktige for å videreutvikle samarbeid om forskning, innovasjon og etter- og videreutdanning.

Kunnskapsbyen i Oslo (Oslo Science City)

UiO er en sentral partner i Kunnskapsbyen i Oslo/Oslo Science City. Innovasjonsdistriktet har som mål å øke samarbeidet mellom kunnskapsinstitusjoner rundt Blindern og aktører i privat og offentlig sektor innen temaene demokrati, klima, datavitenskap, energi og miljø. Det kan være gode muligheter for avtaler om hospitering, større samarbeidsprosjekter og initiativer for innovasjon med andre medlemmer i organisasjonen.

Oslo kommune og skolen

UiO arbeider sammen med Utdanningsetaten i Oslo Kommune om utvidet faglig samarbeid, blant annet knyttet til etter- og videreutdanning og kompetanseheving om bærekraft i skolen. UiO er også partner i Oslo kommunes nettverk *Næring for klima*. Det er gode muligheter for å utvide samarbeidet om både prosjektutvikling og etter- og videreutdanning med andre medlemmer i nettverket.

Andre aktører

Andre eksempler på viktige eksterne partnere omfatter Partnerforum, Skift: Næringslivets klimaledere, Topplederforum for Bærekraft og SDG-Norge komiteen i UH-sektoren. I tillegg har flere forskere og forskergrupper over tid bygget et nært samarbeid både med offentlig, privat og sivilsamfunnet. Disse kan være viktige samarbeidspartnere i Bærekrafthuset, for eksempel ved utvikling av etter- og videreutdanning, studentinitierte- eller andre prosjekter.

Struktur og organisering

UiOs bærekraftsatsing skal gi et faglig solid kunnskapsbidrag om bærekraftig og rettferdig omstilling. Det krever sterk forskning, muligheter for tverrfaglig samarbeid, og en fleksibel organisasjon. Arbeidsgruppen foreslår følgende organisering:

Bærekrafthuset opprettes som en egen enhet. Fem av de 17 enhetene som i dag er organisert direkte under universitetsstyret legges til den nye enheten.

Det foreslås at SUM, STK og de tre tverrfaglige satsingene UiO:Energi og miljø, UiO:Livsvitenskap og UiO:Demokrati inngår som del av enheten Bærekrafthuset, og dermed tidlig får en aktiv rolle i utformingen av enheten.

SUM og STK kan eventuelt videreføres som sentre organisert under Bærekrafthuset, men med tanke på behovet for nyskaping innen UiOs tverrfaglige bærekraftarbeid anbefaler arbeidsgruppen at nye organisasjonsformer vurderes. Bærekrafthuset skal være mer enn summen av de enkelte delene. Det er derfor avgjørende at det legges til rette for nye former for forsknings- og undervisningssamarbeid i Bærekrafthuset, samt at administrative ressurser samles og samkjøres. Det vil være store gevinster ved å samle de eksisterende faglige og administrative ressursene, samtidig som fagmiljøene ved SUM og STK ivaretas med deres

egenart. Med én felles ledelse av Bærekrafthuset vil det kunne legges godt til rette for representasjon i dekangruppen, forskningskomiteen og undervisningskomiteen.

Det må arbeides aktivt for å unngå en uforholdsmessig stor faglig tyngde fra samfunnsvitenskapene og humaniora i Bærekrafthuset. Dette kan skje på flere måter. Bærekrafthuset vil ikke inneholde laboratorier, men vil bli oppusset som «tørr-bygg». Samtidig ligger huset i nærområdet til flere av MatNat-fagene på Nedre Blindern, og det kan bygges felles møteplasser på tvers av disse. Bærekrafthuset vil ha muligheter for midlertidig samlokalisering av relevante prosjekter, for eksempel fra MedNat. Det skal etableres noen kontorer og møteplasser for eksempelvis SUSTAINIT ved MedFak, CBA ved MatNat og andre relevante grupper. Det er også mulig at ph.d.-kandidater og postdoktorer som jobber med bærekraft, for eksempel på MatNat, forblir på det fag/disiplin de forsker innenfor, samtidig som de tilbys å arbeide helt eller delvis i Bærekrafthuset.

Internt må Bærekrafthuset organiseres slik at det omfatter:

- Felles ledelse og administrasjon som kan utnytte synergiene ved de eksisterende forsknings- og undervisningsmiljøene som bringes sammen.
- Administrative funksjoner som støtter opp om studietilbudene som undervises i Bærekrafthuset. Det gjelder både de som initieres og organiseres av institutter/fakulteter, og nye tilbud som etter- og videreutdanning.
- Støtte for forskere og forskergrupper, både de som flytter inn permanent, og de som får midlertidige lokaler til tverrfaglig samarbeid.
- Ressurser til kommunikasjon og formidlingstiltak.

Premisset for dette forslaget til organisering er at eksisterende miljøer går inn med de samme ressursene som de har i dag, og at stillinger ikke skal reduseres.

Anbefaling og tidslinje

Bærekrafthusets plassering på universitetets organisasjonskart bør besluttes i god tid før Farmasibygget blir ledig i 2026/27. Slik kan vi sikre medvirkning av berørte ansatte og de miljøene som skal inngå, og sørge for at de blir aktive deltakere i utformingen av struktur og innhold.

Arbeidsgruppen anbefaler at:

- Farmasibygget (se vedlegg 1) øremerkes til Bærekrafthuset. Bygget pusses opp og driftes så det i seg selv blir et eksempel på bærekraftig bruk.
- Tidlig i prosessen, og i god tid før utflyttingen av Farmasøytisk institutt, sikres de aktuelle ansatte og miljøene medvirkning og deltakelse i planleggingen.

- Universitetsstyret oppretter Bærekrafthuset som en ny enhet og lar ansatte ved SUM, STK og de tre tverrfaglige satsingene inngå som del av den nye enheten.
- Enheten Bærekrafthuset opprettes i 2025 med egen ledelse og administrasjon. Innflytting i bygget skjer så snart det er mulig.
- Det utarbeides en prosessplan som inneholder en detaljert tidslinje, samt en plan for å involvere de ansatte og fagforeningene.

Arbeidsgruppens medlemmer:

Mette Halskov Hansen, viserektor for klima, miljø og tverrfaglighet (leder av gruppen)

Sidsel Roalkvam, direktør for Senter for utvikling og miljø (SUM)

Inger Skjelsbæk, direktør for Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK)

Dag O. Hessen, professor og leder for Senter for biokjemi i antropocen

Vebjørn Bakken, direktør for UiO:Energi og miljø

Belinda Skjøstad, Forskerforbundet

Eivind Engebretsen, professor og leder av SUSTAINIT, Med-fak.

Tore Nilssen, prodekan for forskning, SV

Mathilde Skoie, prodekan for forskning, HF

Robert Granlund, studentrepresentant

Solveig Martha Tynkkynen, studentrepresentant

Bente Hennie Strand, seniorrådgiver (sekretær for gruppen)

Vedlegg 1: Farmasibyget

I 2026-27 står det nye Livsvitenskapsbygget ved UiO ferdig, og flere av realfagsmiljøene våre flytter dit, deriblant Farmasøytisk institutt, som i dag holder til i [Farmasibygnings](#) på Nedre Blindern. Farmasibygningsen utgjør 7200 kvm fordelt på kjeller og fire etasjer. Farmasøytisk institutt disponerer i dag bygningen med kontorplasser til ca 60 ansatte og undervisnings- og studiearealer for ca. 350 studenter.

Denne delen av Blindern Campus ble bygget på 1930-tallet og videreutviklet ved tilbygg og nybygg i perioden 1950-1970. Farmasibygningsen ble tatt i bruk i 1932 og er tegnet av Finn Bryn og Johan Fredrik Ellefsen. Arkitektoniske, material- og bygningsmessige kvaliteter er anerkjente, og i varierende grad omfattet av vern og fredning. Brorparten av arealene er til dels teknisk utdaterte, og noen arealer er i dag brukt til laboratorier. Ved oppussing til Bærekrafthuset vil disse bli omgjort til annen aktivitet. Det vil ikke være laboratorier i Bærekrafthuset.

Bygningen er utformet tilnærmet kvadratisk med sidefløyer rundt et sentralt innelukket gårdsrom. Dette gir mye fasade per kvadratmeter og god tilgang på dagslys. Inngangspartiet ligger på sørsiden med en hovedinngang til foaje med hovedtrapp over 1.-3. etasje.

Inngangspartiet og det åpne trapperommet med vinduer mot indre bakgård er vernet og definerende for bygningen. Korridorene fra trapperommet løper innvendig langs indre fasade med bærende teglsteinsvegger.

Ved en fornyelse av Farmasibygningen er det viktig å ta vare på og videreutvikle iboende kvaliteter, byggets arkitektoniske uttrykk, og tilpasning i landskapet. Nødvendig utskiftning og byggetiltak må gi effektiv og stabil drift av lokalene med gode og funksjonelle løsninger, slik at et godt arbeids- og studiemiljø sikres. Bærekrafthuset må pusses opp i tråd med prosjektets grunnidé – på en så bærekraftig måte som mulig – og det må legges til rette for gjenbruk. Samtidig må det investeres for å sikre energieffektiv og klimavennlig rehabilitering. Oppdateringen av bygget vil gi en arealeffektivisering på minst 20 prosent.